

DAVČA IN PODPOREZEN

(Geografska in gospodarska slika)

V gornjem delu Selške doline so med Poreznom in Blegošem nasejane kmetije vasi Davče in Podporezna. Še pred desetimi leti sta bili ti naselji domala odrezani od sveta. Od l. 1961, ko so zgradili cesto do središča vasi, kjer stojе cerkev, šola, gostilna in trgovina, se je tudi ta del doline odprl v svet, od koder prihaja zdaj tudi sem novo življenje in daje ljudem spodbudo, da snujejo načrte in marsikaj spreminjajo, o čemer se prejšnjemu rodu še sanjalo ni.

Hribovita pokrajina

Davča je planota med debrijo Zadnje Sore in same Sore ter slemenom, ki veže Blegoš s Poreznom in z južne strani ograjuje pokrajino. Sleme je sedlasto usločeno, v sredini nekoliko nižje, proti Blegošu in Poreznu nekoliko višje. Iz njega se le neznatno vzdigujejo razpotegnjeni vrhovi: Črni vrh (1288 m) v vzhodnem, Bičkarjev grič (1106 m) v srednjem, Cimprovka (1253 m) in Humi (1423 m) v zahodnem delu. Cimprovka se na sever v dolino spušča s košatim slemenom, imenovanim Prvike. Tako je Davča na jug domala zaprta, le nekaj deset metrov nižji deli slemena, npr. Rázpét (pribl. 1060 m) med Bičkarjevim gričem in Cimprovko ter Prétovč (1217 m) in Slugov grič (preval!) nad Sorčano kmetijo nekoliko olajšujejo prehod na cerkljansko in poljansko stran. Tri davške bajte so še na južni strani razvodnega slemena. Čez neznaten preval, imenovan Slugov grič, je od Sorčana, najvišje kmetije na severni strani, dobrih dvajset minut hoda do njih.

Potok Davča, ki teče izpod Porezna proti Zalemu logu, se je od davnih časov pred ledeno dobo globoko zajedel v nekdanj bolj enakomerno planoto (pontski ravniki) in jo razdelil v dvoje slemen, ta pa so njegovi pritoki še podrobneje razkosali z grapami. Iz severnega slemena se vzdigujejo kopasti vrhovi — Kovki, imenovani po lastnikih Jemčev (1103 m), Šoštarjev (1102 m), Čemažarjev Kovk (1048 m) in Žbont (981 m). V južnem slemenu naj omenim izrazit vrh Jástrenk (1056 m) severovzhodno od Mrovljeve kmetije. Blaznik istoveti to ime z imenom Jasterberdi, s katerim so v urbarjih 16. in 17. stoletja zaznamovali rovtarje v jugovzhodnem delu Davče.

Tudi vzhodne bregove Porezna in Hoča so pritoki Davče in Zadnje Sore z grapami razdelili v stranska slemena in pomole, na katerih so našle življenjski prostor kmetije Podporezna.



Zaselek Zaprvič v Zgornji Davči

Foto: arh. Tone Mlakar

Tekočih voda je tod dovolj. Posebno ob stikih skrilavca in apnenca izvira mnogo studencev. Glavni del Davče odmaka potok Davča. Izvirnico sestavljajo trije potoki, ki se izpod Hoča, Porezna, Humov in Počanske gore stekajo v Kotlu in združeni pod Kottom padajo v dvojnem slapu v gornjo dolino. Davča se potem vijuga kakih 10 km po skaloviti strugi pod davškimi domačijami proti vzhodu in še skoraj 2 km dalje zavija proti severu, da se pod Zalim logom izliva v Soro. Od slapa do sotočja s Farjim potokom znaša njen strmec povprečno 5 %. S ceste je na več krajih lep pogled v njeno strugo, kjer se razpenjena voda v brzicah preliva med skalami. Spotoma dobiva iz stranskih grap več manjših pritokov, izpod Špehovša pod Blegošem pa daljši pritok Zalo.

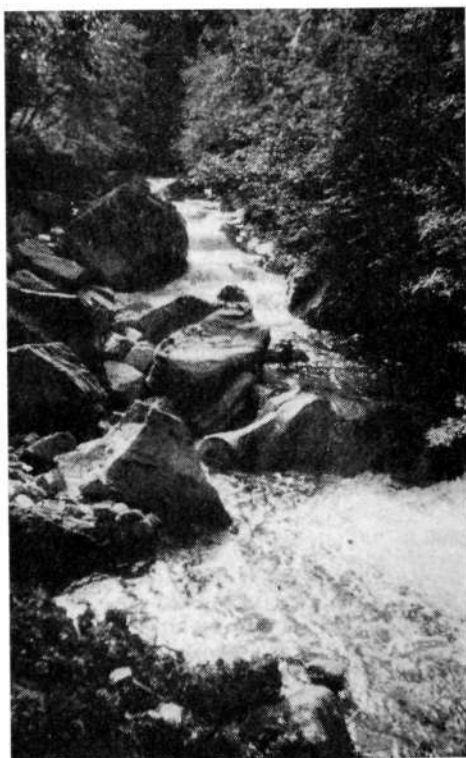
Grapa Zale je gotovo najbolj slikovit del davškega ozemlja. Gornji del potoka teče po strmih jarkih skozi gozdove, nato preide v vintgarske tesni med dolomitskimi pečinami in se končno skozi skalovito grlo prebija k potoku Davči. To grlo je tako ozko, da je do pred kratkim samo voda imela izhod. Med zadnjo vojno so borci plezali po stari bukvi na skalno polico in se s te spuščali na notranji strani v grapo, kjer je stala ob potoku partizanska tehnika. Šele pred nekaj leti so pečino odstrelili, ob Zali napravili škarpo in nad njo gozdno pot do Zalarjeve kmetije.

Iz Podporezna teče več potokov v Zadnjo Soro. Izvire imajo v gozdnatih bregovih Hoča in slemena nad Petrovim brdom. Njihove grape se združujejo

tako, da vsi ti potoki pritekajo v dolino na ozkem prostoru Pri žagi (Zgaga). Zanimivo je, da potok, ki med Majdlcem in Podhočarjem teče izpod Hoča naravnost v smeri glavne doline, domačini imenujejo Sora. Tako ima Selška Sora po ljudskem pojmovanju razen izvira nad Zgornjo Sorico še izvira pri Petrovem brdu in pod Hočem.

Ker sta dolini Davče in Zadnje Sore ozki, senčni rebri, stranske grape pa so pravi hudourniški jarki, so domačije nameščene v glavnem gori po planotastih slemenih, zložneje nagnjenih bregovih in pomolih. Večidel so to samotne kmetije. Od Pstinarja ali Podhočarja na zahodu do Žbontarja na vzhodu je zračne razdalje 7 km, od Sorčana na jugu do Šoštarja na severu nad 3 km. Dejanske poti so zaradi razgibanosti ozemlja in višinskih razlik še polovico daljše kot zračne razdalje.

Površje obeh davških slemen je v glavnem iz skrilavcev srednje triasne starosti (langobardske podstopnje). Po njih gre cesta iz grape do Jemca in naprej do Šoštarja in Podgrivarja, ob cesti so na več krajih razgaljeni skrilavci, ki se krušijo v ploščah in jih domačini poznajo pod imenom »opoka«. V pobočjih nad levim bregom Davče sega na površje proga skladovitega cordevolskega apnenca, ki prehaja tudi na desni breg nad Podmejačem in se mimo Košana zožuje proti Zali. V širokem pasu sega od Blegoša v dolino potoka zgornjetriasni dolomit, skozi katerega se Davča prebija v tesneh pod Hlipovimi in Javorjevimi robmi. Tudi slikovite tesni Zale so zajedene v ta dolomit, ki se s svojo trdnostjo ustavlja razkrajajočim silam tekoče vode in preperevanju.



Potok Davča ob cesti z Zalega loga proti Davči

Foto: Fr. Planina



Pogled s Porezna na del Zgornje Davče, v ozadju Blegoš in Koprivnik

Foto: arh. Tone Mlakar

Levi breg nad gornjim tokom potoka Davče od slapa navzdol mimo Pstinarja in Jureža je iz gornjetriasnega apnenca in dolomita, ki se nadaljuje v dolino Zadnje Sore niže od žage in po osojnim robu severnega dela planote, kjer sestavlja Šoštarjev in Čemažarjev Kovk in Žbont. Severno od tega pasu sta površje Podporezna ter dolina Zadnje Sore in same Sore iz spodnjejurskih zaliloških strešnih skrilavcev. Ob useku nove ceste iz Davče k Majdlcu je v bregu odprt sklad tankih plasti teh skrilavcev, ki so valovito nagubane.

Na skrilastih kamninah se je nabrala za obdelovanje dovolj debela plast ilovnate in glinaste prepereline. Rumeno rjavo prst, ki nastaja iz te prepere-line, imenujejo »puhavka«; ta že z imenom izdaja, da jo smatrajo za lahko prst in jo čislajo. Ponekod je po skrbnem obdelovanju spremenjena v črnico. Na apnenih in dolomitnih tleh je zemlja težja in njena plast tanjša.

Ker je davško ozemlje precej visoko — večina domačij stoji v pasu med 800 in 1100 m — in je v glavnem nagnjeno od razvodnih vrhov v dolino Sore, torej od juga proti severu, zaradi česar je precej osojnih bregov, so podnebne razmere precej ostre. Poletne noči so prijetno sveže, zime dolge in snežene. V Davči povprečno 45 dni na leto sneži. Sneg leži navadno do srede aprila. Temperatur ne merijo, pač pa ombrometer pri Podgrivarju nameri na leto povprečno nad 1800 mm padavin. Tla so navadno dovolj namočena. Na preperelinah skrilavcev pogosto zastaja voda in je na mnogih krajih svet močviren. Na rahlo nagnjeni planoti, imenovani Vrh, je bilo po mnenju domačinov ne-

koč jezero in ta kraj imenujejo »Pri jezeru«.* Večkrat pada toča, l. 1970 npr. dvakrat, vendar napravi škodo le v ozkem pasu in ni prizadeta vsa Davča. Slana nastopi navadno že proti koncu septembra, na senožetih v Poreznu že v začetku septembra.

Na davškem ozemlju in Podporeznem se zaradi višine med srednjeevropsko floro mešajo zastopnice gorske flore. Tod naletiš na razne svišče, na naprstec, repušec, čmeriko, skrečnik, razne kukavice. Senožeti so ponekod polne arnike. Takoj za vhomom v grapo Zalo že raste sleč (rododendron), njegovi cvetoči grmi krasijo bregove ob dolomitski poti gor do gozdov. Cvetoče spominčice vidiš še konec junija. Po planini na Poreznu raste v številnih primerkih alpska možina, imenovana kraljica planin, ki si jo je davško turistično društvo izbralo za svoj simbol in jo dalo upodobiti na reklamno tablo. Večino površin zarašča gozd, pred poselitvijo pa je bilo menda kar vse davško ozemlje pod gozdom. Drevje uspeva do vrha Porezna. Gozdnato ozemlje daje dobro zavetje divjadi. Razen zajcev in srnjadi žive v Davči tudi gamsi, pogosto jih vidijo na Prvikah in v Zali. Divji prašiči delajo škodo na najvišjih kmetijah in po senožetih na Poreznu. Medved se prikaže včasih iz gozdov pod Blegošem in Poreznom, vendar ga zdaj že več let ni bilo. Leta 1950 so v past ujeli planinskega orla, ki je plenil kuretino. Zdaj je nagačen v loškem muzeju. Postrvi v potokih ni več toliko kot včasih. Podmejač pripoveduje, da jih je nekoč ujel pod neko skalo kar tri hkrati z rokami. Razen ribičev so zmanjšanju vzrok povodnji, ki jih s kamni pobijejo ali zasujejo.

Naselje in ljudje

Dolina potoka Davče je samotna in v njej ni hiš. Le logarnico vidiš na mali trati, sicer pa s ceste opaziš tu in tam kako posamezno domačijo više v bregu. Davča je vas, ki zavzema veliko površino — od enega konca do drugega je kar tri ure hoda — toda domačij je razmeroma malo, ker so razložene po slemenih planote. Hišnih števil je 77, toda naseljenih hiš je le 64. Središče vasi je pri cerkvi, kjer stoje Jemčeva kmetija z gostilno, nenaseljeno župnišče in trgovina, nekoliko proč šola, bajti Pri kovaču in Pri Tomažu ter Močilarjev grunt. Jemec ima tudi žago na električni pogon. Do tega središča gre od dolinske ceste ne predolg klanec. Ko zavije cesta čez rob hriba, se pokažejo stavbe tega osrednjega dela. Središče je nastalo l. 1878, ko je podjetni Martin Jemec sezidal poleg svoje domačije cerkev. L. 1954 so postavili v bregu nad Jemcem še šolo. Ta osrednji del imenujejo kar Davča. Sicer pa ločijo še Zgornjo, Spodnjo, Zaliloško, Osojno in Leskovško Davčo.

* Blaznik pri preučevanju kolonizacije Davče ni mogel ugotoviti, kje je ta kraj Pri jezeru, ki ga navajajo urbarji kot »Per jezere« ali po nemško »Am Sellant«. Mu pač nihče od Davčarjev ni omenil tega imena. Zato je po imenu njive in senožeti »Za bajaranjem« na Zgagovem gruntu sklepal, da je Pri jezeru v dolini Zadnje Sore. V svojem delu omenja, da je l. 1560 »am Sellent« neki Jakob Prosl kupil rovt od Tolminca Jernne Zeeffarin. S tem se sklada mnenje domačinov, da je Vrhovčev grunt najstarejši v Davči. (Glej Blaznik »Kolonizacija Selške doline«, str. 87!) Vrhovec je na tem kraju pri kopanju naletel na zогlenel tram, iz česar sklepajo na staro naseljenost kraja. Pripovedujejo tudi, da se je nekoč tam ugreznil vol s pastirico vred in se je — kakor na toliko krajih drugod po Sloveniji — zadeva končala s tem, da so pozneje pri Močnikovem mlinu našli dekletovo kito.



Cerkev v Davči

Foto: arh. Tone Mlakar

Zgornja Davča zavzema zahodni del davškega ozemlja nad levim bregom potoka do Jemčevega Kovka, na obeh straneh Prvik, pod prevalom Razpetom in Bičkarjevim gričem. Naseljenih je 11 gruntov (Jakobč, Povlin, Pstinar, Jurež, Štalc, Zakovkar, Močnik, Vrhove, Podgojzdar, Čumar in Bičkar) in 7 bajt (Šebreljenc, Stalc, Urh, Pagon, Črtičar, Vrhovčeva bajta in bajta Rovtarjevega Janka). Večina kmetij je samotnih in imajo zemljišče zaokroženo okoli domačije, nekatere loči gozd od sosedu, do katerega je kar dobršen kos poti. Zahodno od Prvik pa so tri domačije združene v zaselek Zaprvič. Pravijo, da so nekdanjo domačijo razdelili, Šebreljenc je ohranil hišo, hlev pa je prevzel drugi lastnik in se zato imenuje Štalc. Na položno nagnjeni odprti jasi Vrh vzhodno od Prvik so brez vmesnega gozda nameščene Podgojzdarjeva, Vrhovčeva in Močnikova kmetija ter Vrhovčeva bajta. Tudi na Vršéh med Humi in Cimprovk so bile menda nekdanje kmetije in se še poznajo sledovi njiv.

Najobsežnejša je Spodnja Davča, ki se razteza po severnem delu planote v prisojeh nad levim bregom Davče gor do pod vrhov Kovkov in po osojah nad dolino Zadnje Sore. Obsega 10 gruntov (Žagar, Na rovan, V dolini, Pri Pepetu, Zahrib, Šoštar, Hlip, Javor, Podgrivar in Čemažar) ter 12 naseljenih bajt (Zverinc, Kurin, Breluh, Jakopov Frenč, Pri Varžetu, Pri Matiju, Pri Nacetu, Pri Kristini, Na tratah, Pri Luku, Blažic in V bregu). Bajti Pri Nacetu in Pri Kristini stojita druga ob drugi v zaselku, imenovanem Pstota (pustota), tod je bil nekoč grunt, ki pa so ga — kakor pove že ime — opustili, pozneje pa so ga zavzeli bajtarji in ga razdelili. Pri Brelhu je bil do zadnje vojne velik grunt, Zgagova last. Po nacionalizaciji Zgagovega posestva je velik del Brelhove kmetije splošno ljudsko premoženje. Tudi V bregu je bil nekoč grunt, iz njega sta nastali bajti — Blažicova in Bregarjeva.

V Zaliloški Davči sta le dva grunta (Na Žbontu in Pri Hrovatu), Španov grunt je razdeljen, Bernad je pa bajta. Od Spodnje loči Zaliloško Davčo soteska pod Javorjevim robom.

Osojna Davča zavzema južni del planote nad desnim bregom Davče vzhodno od Bičkarjevega griča do spodnjega toka Zale in obsega 5 gruntov (Bitenc, Pogorišar, Mrovlja, Košan in Podmejač) ter 3 bajte (Jokelc, Tuškov Tone in Lovriček).

Leskovška Davča se razprostira po severnem pobočju Črnega vrha in ob zgornji Zali ter zajema 4 grunte (Čenda, Krivc, Sorčan in Zalar) in 2 bajti (V grapi in Lajnar). Čendova kmetija je bila nekoč ena največjih v Davči. Hiša je stala nekaj proč od sedanje, ki ji pravijo »Čendova bajta«. Štejejo pa se k Leskovški Davči še 3 domačije v Slugovi dolini v južnem pobočju Črnega vrha (Klafir, Slugov Janez in Pri Marjanetu). Te gravitirajo v Leskovicu in so upravno ločene od selškega dela Davče, čeprav imajo hišne tablice Davča 75, 76 in 77. Stojе v prisojaj, precej ločeno od ostale Davče, pa tudi daleč od Leskovice. Okoli domačij so senožeti in nekaj skromnih njiv, okrog in okrog pa se širijo gozdovi. Tonetova hiša ali hiša Slugovega Janeza je po vojni prenovljena. Pri obnavljanju so v dva vogala vzdali mejnike iz nekdanje državne meje, tako da se še vidita znak Italije in letnica 1920.

Ta delitev naselja ni le posledica geografske razsežnosti, temveč tudi zgodovinskega razvoja vasi. Prvi naseljenci v okolici Črnega vrha so spadali pod



Rovtarjeva kmetija v Podporeznu, zadaj Lajnar in Travh

Foto: arh. Tone Mlakar

županijo Nova Ōselica (izg. ōselica). Kmalu so jih dodelili županiji Sorici, po l. 1604 pa so dobili svojo županijo. Tudi pod avstrijsko upravo je Leskovska Davča še spadala pod občino Ōselica (14 hiš z 89 prebivalci v letu 1869), drugi deli pa pod občino Sorica (60 hiš s 407 preb.). Po politično upravni razdelitvi l. 1952 je bil večji del Davče (424 preb.) s Sorico vred v občini Zali log in je imel šolo in pošto v kraju samem, domačije v Slugovi dolini (14 preb.) pa so bile v občini Gorenja vas, pošto so imele v Gorenji vasi, šolo pa v Leskovici. Za ta del navedena pripadnost še sedaj velja.

Vas Podporezen obsega 4 grunte (Majdlc, Podhočar, Rovtar in Plašajtar) na vzhodnem pobočju Hoča in slemena, ki se od Hoča znižuje proti Petrovemu brdu. Vse štiri kmetije imajo posestva v celkih, pri prvih dveh sta zemljišči z gozdom ločeni od sosedov. Zgagova domačija Pri žagi v dolini Zadnje Sore je razdeljena in domala zapuščena, nekdanja obmejna stražarnica je prodana za weekend, Pohmanova in Torkarjeva domačija pa se štejeta sedaj k Petrovemu brdu. Od Davče loči Podporezen jarek jugovzhodno od Majdlca, po katerem teče potok, ki je v franciscejskem katastru imenovan Debeli potok. Majdlcu je l. 1960 zgorel hlev in postavlja hišo in hlev skupaj na bolj izpostavljenem kraju slemena pod Hočem, dočim je sedanja hiša v zavetni legi.

Hiše so v obeh obravnavanih naseljih cerkljansko-loškega tipa; so zidane, krite so z opeko, le redka poslopja imajo še slamnato streho, npr. pri Jokelcu, pri Krivcu, hlev in kozolec pri Močniku, na Pstoti, kjer pa jo že menjajo. Davške hiše nimajo nobenih zunanjih hodnikov (»gankov«) ali balkonov. Prava redkost je črna kuhinja, npr. pri Krivcu, kjer pa tudi ni več v rabi. Velik del



Podhočarjeva kašča
v Podporeznu

Foto: Fr. Planina

hiš ima vodo napeljano s studenca v hišo ali tudi v hlev, le pri Jokelcu jo črpajo iz vodnjaka na kolo, za nekatere kajže jo nosijo iz bližnjega studenca.

Ozemlje sedanje Davče in Podporezna je bilo do 16. stoletja popolnoma neobljudeno. Blaznik piše v svoji knjigi »Kolonizacija Selške doline«, da je loško gospostvo tedaj začelo naseljevati v ta hriboviti del svoje posesti rovtarje, ker je obstajala nevarnost, da zaradi fužinarstva izgubi ta gozdnati svet. Naseljevanje se je pričelo proti sredi 16. stol. in se je končalo okoli l. 1630. Urbarji navajajo v Davči l. 1560 šest hub (prvotnih gruntov), l. 1630 pa 29 hub in 23 kajž. V Davčo so prišli slovenski podložniki loškega gospostva s poljanske strani in podložniki tolminskega gospostva. Domačini ugibljejo, ali je bil prvi naseljenik Vrhovec ali Sorčan. Podporezen so krčili Tolminci iz Podbrda in njegove okolice. To so bili poslovenjeni Nemšorutarji, potomci Tirolcev, ki jih je v okolico Podbrda preselil oglejski patriarh v 13. stoletju. Zato so hišna imena v Podporeznu nemška, parcelam pa so dajali že slovenska imena. Njihov dialekt še sedaj spominja na govorico v okolici Podbrda. Med Davčarji pa še mnogi govorijo po tolminsko, posebno na Vrh in v Zaprviču. Dolgo so spadali pod župnijo Novake, tam hranijo tudi davško kroniko. Davča je do nedavna imela več zvez na tolminsko kot na selško stran. Tudi zakonske zveze sklepajo z osebami iz Novakov.

Kako se je spreminjalo število prebivalstva v zadnjih sto letih, je razvidno iz naslednje tabele:

Štetje leta	1869	1880	1890	1900	1910	1931		1953	1961
Davča	496	540	573	527	518	520	438	411	343
Podporezen	77	78	76	71	72	67	51	50	49

Po stanju v mesecu juniju 1971 ima Davča na selški strani 279 ljudi, in sicer 141 moških in 138 žensk, v treh bajtah na poljanski strani (Slugova dolina) pa živi še 8 ljudi, 2 moška in 6 žensk. Celotna Davča ima torej 287 ljudi, 143 moških in 144 žensk. Davčarjev je zdaj skoraj pol manj kot l. 1890, ko jih je bilo največ. Podporezen pa šteje le slabo četrtino tistega števila iz l. 1880, ko je bilo največje. Deloma je temu vzrok dejstvo, da štejejo zdaj dve domačiji k Petrovemu brdu, Zgagov grunt pa je razdeljen in domala opuščen. Sedaj živi v Podporeznu 19 ljudi, 7 moških in 12 žensk. Otrok do začetega 16. leta je v celotni Davči 97, odraslih med 16. in 65. letom 147, starejših od 65 let pa 43. Od odraslih je 5 nezmožnih za delo, 11 je upokojencev, 14 jih ima zaslužek od nekmečkega dela (gozdni delavci, čipkarice, gostilničarka), 40 se jih vsak delovni dan vozi na delo v tovarno v Železnike, iz Leskovške Davče hodi 1 v Gorenjo vas. Če vseh teh ne upoštevamo, dela na 35 kmetijah 28 za delo polno vrednih moških in 39 ženskih delovnih moči, na 31 kajžah pa 7 moških in 25 žensk. Podobne razmere so v Podporeznu, kjer delajo na 4 kmetijah 4 moški in 5 žensk. Tako sloni delo na kmetijah poprečno na manj kot enem moškemu in na malo več kot na eni ženski. Kajžarska gospodarstva pa so navezana pretežno na žensko delovno moč. So pa primeri, da kmetijo vzdržujeta samo stara dva ali samo oče ali mati, medtem ko se sin vozi na delo v tovarno in le po povratku iz tovarne pomaga na kmetiji.

Na domačijo (kmetijo ali kajžo) pride poprečno 4 ali 5 ljudi. Samo ena kmetija (Mrovlja) ima 11 oseb, po 9 in po 8 jih imata po 2, v 2 kajžah prebiva

samo po 1 moški, v 4 kajžah po 1 ženska. Družine niso več tako številne kot v prejšnjih časih, 6 otrok do začetega 16. leta premore le ena kmetija (Mrovlja), po 5 otrok imajo 3 družine, brez otrok je 28 domačij v Davči in 2 v Podporeznu.

Gospodarske razmere

Največji davški grunt obsega nad 100 ha površine, a je razdeljen med mater in sina. Dva grunta imata nad 80 ha, trije nad 60 ha, šest nad 50 ha, sedem nad 40 in sedem nad 30 ter trije nad 20 ha. Ob agrarni reformi l. 1947 je bil maksimum zemljiške posesti določen na 45 ha, a so kmetje še dalje uživali posest, dokler jim po 10 letih ni bilo povrnjeno to, kar jim je bilo formalno odvzeto. V splošnem se posest ne drobi in ne prodaja. Le Španov grunt v Davči in Zgagov Podporeznom sta bila v zadnjem času razdeljena. Pri več domačijah so družinski člani solastniki posesti. Po dedovanju je nekaj domačij prišlo v roke nekmetom, tudi odseljenim. Tako so med lastniki parcel osebe iz ZDA, Kobarida, Ljubljane, Kranja, Železnikov, Zalega loga itd., posebno veliko jih je iz sosednih Novakov. Nekaj gozdov je v lasti gozdnega gospodarstva Kranj. Z ženitvami in nakupi so tudi Davčarji pridobili nekoliko posesti v sosednih katastrskih občinah Leskovici, Sorici in Zalem logu. Nekatere kajže, katerih lastniki žive drugod, so prazne, zemlja pa je slabo obdelana.

Neplodnega sveta je v Davči nad 22 ha. Nekaj sveta narasli potoki poplavlajo, v grapi Davče zarašča precejšnje površine repuh. Po bregih je na ilovici marsikje svet, ki ga zaraščajo kisle trave in munec. S takšnih krajev včasih zdrsne zemeljski usad. V neplodni svet se štejejo tudi stavbišča, dvorišča, pota in struge potokov.

Najpomembnejši panogi za te kraje sta živinoreja in gozdarstvo. Da je temu tako, nas pouči že delež kulturnih kategorij zemljišča, med katerimi so travniške, pašniške in gozdne površine na prvem mestu, vendar se njihovi de-



Slap Davče pod Kotli

Foto: Fr. Planina

leži pod vplivom gospodarskih in socialnih razmer spreminjajo, kakor kaže za Davčo primerjava podatkov iz Izkaza franciscejskega katastra za l. 1825, Izpiska izkaza iz cenilnega operata za l. 1841 (oboje v AS) in posestnih listov k. o. Davča za l. 1968—70, preračunanih v odstotke:

	1825 ‰	1841 ‰	1968—70 ‰
travniki in pašniki	80,49	66,31	39,61
gozdovi	12,47	27,13	55,06
njive	6,10	5,79	3,68
neplodno	0,94	0,77	1,64

Iz tabele je razvidno, da so se travniške, pašniške in njivske površine v približno 150 letih silno zmanjšale, na njihov račun pa so se razširile gozdne površine. Nekdanji pašniki se marsikje zaraščajo z robido, jerebiko, jelšo in smreko.

Živinoreja je vendar prva gospodarska panoga. Govedi redijo sicer pol manj kot pred vojno, toda z boljšo pasmo in umnejšo rejo dosegajo večje dohodke kot prej. Namesto cikastega goveda uvajajo simentalke, ki dajejo več mesa in boljše meso brez loja. Sedaj imajo večje kmetije po 10 do 20 glav živine, pred vojno jih je npr. imel Močnik po 33. Prodajo pa redno vsaj po dve odrasli živali na leto. Pod vplivom strokovnih predavanj in člankov v strokovnih časopisih se precej zavzemajo za sodobnejši način živinoreje. Tako je npr. Jemec slišal predavanje ljudske univerze, bral in videl slike o sodobnih hlevih ter preuredil svoj hlev tako, da stoji živina obrnjena proti sredi, kjer so napajalniki in jarek za krmo, za njo pa je jarek za odtekanje gnojnice. Napajalnike ima tudi Pstinarjev hlev, kjer so v osmih letih povsem zamenjali pasmo s simentalско. Kosijo seno in otavo. Najboljše seno iz okolice njiv imenujejo »vrnica«. Zavedajo se koristi siliranja, ker je rastna doba krajša kot v ravnini in je zaradi umetnega gnojenja sveža krma na voljo, ko je še slabo vreme. Silos že imajo na Žbontu. Nastiljajo z listjem, gnojiščno jamo imajo ponekod že pod zemljo. Na splošno je živina privezana v hlevih, pasejo še npr. pri Majdlcu v Podporeznu. V prejšnjih časih so gonili živino na poletno pašo na planino Porezen. Na njej se je paslo okoli 200 glav živine, pretežno mlade, jalove, molznice so pasli doma. Pasli so od 8. junija do 8. septembra, na bližnjih pašnikih do konca oktobra. Planino so uporabljale srenje Davča, Sorica in Poče. Pravijo, da Davčarji niso hoteli plačati davka in so plačali le Soričani, zato pa so potem imenovali planino kar Soriška planina (ne gre za sedanjo Soriško planino). Pred dvema letoma so nehali goniti v planino, pasejo pa ponekod še okoli domačij. Pastirjev ni več. Živino lahko prodajajo, oddajo posreduje KZ Škofja Loka. Zato redijo živino predvsem za zakol, ne za mleko, kajti mleko je težko spraviti v promet, celo s prodajo surovega masla so težave. Nekaj ga oddajajo domu onemoglih na Petrovem brdu in v Podbrdo, sicer pa odvečno mleko porabijo za pitanje prašičev. Sedaj, ko avtobus redno prevažal delavce v Železnike, bi mogli organizirati tudi oddajanje mleka in masla.

Razen goveda ima vsaka kmetija tudi konja. V teh hribovitih krajih traktor ne bo konja docela zamenjal, ker je precej strmin in slabih poti. Skoraj vsaka kmetija redi tudi nekaj ovac, to zaradi tradicije, da je pri hiši domača volna. Kozo ima samo ena bajta. Prašiče rede večinoma za dom. Svinino s pridom uporabijo, saj je Davča znana po izredno okusni specialiteti — po želodcu

in domači salami, ki jo imajo skoraj vse domačije, gotovo pa vsak grunt. Jedi belijo s svinjsko mastjo in z oljem, solato z oljem, regrat z zaseko. Ovčje masti ne pomnijo, da bi jo uporabljali. Razume se, da povsod redijo tudi kure. V samotah delajo kokošereji škodo skobci in lisice. Leta 1950 se je celo orel spraval nad davške kure.

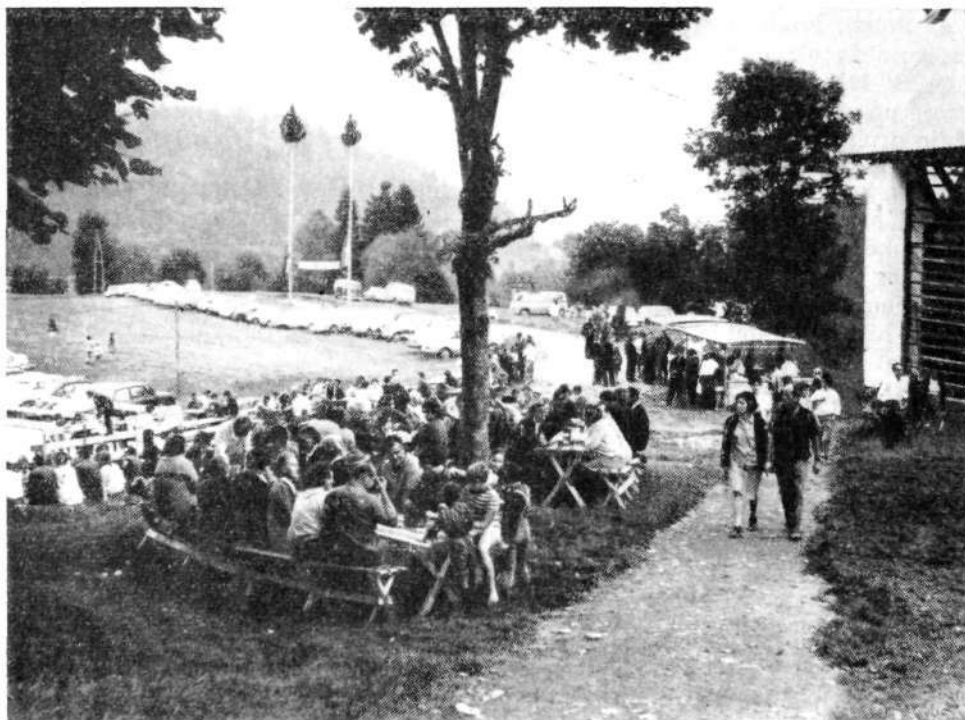
Gozdarstvo zavzema drugo mesto v gospodarstvu Davče in Podporezna, čeprav se med gozdne površine šteje večji del ozemlja. Pri zanemarjanju pašnikov jih je namreč marsikje zaraslo grmovje in slabo drevje, ki ne daje dohodka, pa tudi posek vrednega gozda zaradi sedanje gozdarske politike ne daje toliko dohodkov kot živinoreja. Gozd pokriva vse strme bregove in velik del planote, obsežni gozdovi so v Poreznu in Hoču. Več gozda je v Zgornji Davči in Podporeznu, manj v Spodnji Davči od soteske navzdol. Skrilasta tla zelo ustrezajo iglavcem, višji deli v Poreznu bukvi. Na splošno prevladujejo iglavci, večinoma pa je gozd mešan. Na puhavki les hitro raste, na kamnitih tleh pa počasneje in je zato les gostejši in boljši. Smreka in jelka sta precej enako zastopani, cenijo pa bolj smrekov les. Nadmorska višina je zelo prikladna za macesen, ki ga je tod precej.

Na kmetijah sekajo vsako leto in delajo v gozdu sami. Najete delovne moči skoraj ni dobiti in je tako draga, da ostane kaj malo dohodka. Delo v gozdu vzame približno mesec dni. S pravilom lesa so imeli včasih na velikih kmetijah kake tri mesece opravka, zdaj zadošča po zaslugi cest in kamionskih prevozov krajši čas.

Pred zadnjo vojno je bilo v Davči več žag, skoraj vsaka kmetija je imela svojo žago na vodni pogon. Zdaj so opuščene in propadajo. Žagarjeva žaga »na vrtavko« nasproti Podmejača je bila na ponudbo za loški muzej na prostem, vendar je ta ni prevzel in zdaj propada. Ohranjeni sta še Zgagova venecijanka na turbino in Jemčeva žaga na električno. Nekateri dajo hlode žagati na Češnjico.

Včasih so tod kuhali mnogo oglja. Nekateri oglarji so ga vse leto napravljali na zalogo. V Davči vedo, kako je enemu od njih vso zalogo odnesla narasla voda, drugemu pa jo je uničil požar. Sedaj se z oglarstvom pečajo še pri Mrovlji. Gozdne sadeže nabirajo otroci in nekaj žensk iz bajt. Za prodajo naberejo borovnice in maline, ki jih prevzema v glavnem KZ. Za borovnice so zadnja leta iztržili kar precejšnje vsote. Neka žena s Pstote jih je letos (1971) prodala 1200 kg za industrijo. Doma jih sušijo za čaj. Pomembna posebnost so brusnice. Pri mnogih hišah lahko postrežejo z vkuhanimi brusnicami, mnogo jih prodajo surovih. Od zdravilnih rastlin pride v poštev predvsem arnika, ki v veliki množini raste po senožetih. Nad Majdlcem sem v začetku julija 1971 videl ves breg rumen od arnike. Prevzemajo jo KZ, Droga ali prekupčevalci.

Poljedelstvo daje precej posla kmetijam in bajtam, če imajo te kaj zemljišča, kljub temu da je njiv vedno manj. Sedaj kupujejo moko ne le bajtarji, temveč tudi kmetje, saj nobena kmetija ne pridela več dovolj žita za svoje potrebe. Čeprav je bilo včasih po vseh domačijah več ljudi, so se vendar v glavnem sami prehranili, ker so sejali več žita in so bili bolj skromni. Od starih vedo povedati, da so še pred 80 leti imeli zjutraj »za kosilo« ovsen kruh, večkrat tako pust, da se je sesul in ga je gospodinja prinesla razdrobljenega v peharju.



S prireditve dneva teric leta 1970

Foto: arh. Tone Mlakar

Zaradi višine je rastje približno za mesec dni poznejše kot v dolini. Žita so zrela šele septembra. Sejejo ozimno rž in pšenico, spomladi pa ječmen, oves in jaro rž. Zadnja leta je slabši pridelek žit. V splošnem sejejo vedno manj žita. Koruza, ki jo sadijo po vojni, uspeva v sončnih legah. Prosa in ajde ne pridelujejo več. Majdlc že 13 let ni vsejal ajde, ker preslabo rodi. Graha in boba ne goje, fižol slabo uspeva. Lan so včasih sejali na najboljših njivah, seme so potrebovali za živino, vlakna za vrvi. Zdaj samo Vrhovec poseje del njive, da lahko na prireditvi na dnevu teric pokažejo gostom postopek, kako se lan predelava. Vse bolj pomembno postaja pridelovanje krmnih rastlin — razen posejanih trav in krompirja, ki je vir tudi za ljudsko hrano, še repe, pese in detelje. Krompir ni tako občutljiv za točo. Lucerna ne uspeva. Divji prašiči ponekod povzročijo nekaj škode, srne se večkrat pasejo po njivah krmnih rastlin in ovsu.

Umetna gnojila nekateri uporabljajo. Dobivajo jih od KZ, ki ima skladišče pod trgovino in jih prodaja enkrat na teden. Ovira je v tem, da se gnojila neprimerno bolj dražijo kot živina.

Žito so včasih mleli v domačih mlinih. Skoraj vsaka kmetija je imela svoj mlin ob vodi. Na razdaljo 2 km so delali pred vojno ob Davči Vrhovčev, Močnikov, Zakovkarjev, Jurežev, Povlinov in Jakobčev mlin. Iz nekdanjih mlinov so kamne uporabili za električne mline po kmetijah. Enega od njih je dal loški muzej prenesti na grajski vrt v Škofji Loki za muzej na prostem. Zdaj stojita. v Davči še Hrovatov in Hlipov mlin.

Poleti, ko je košnja, so delovni dnevi na kmetijah silno dolgi. Delo se začenja že ob 4^h zjutraj, ko je treba vardevati živino, in traja pogosto do 10^h ali 11^h zvečer, torej svojih 18 ur, več ko za dve tovarniški izmeni in to traja po nekaj tednov. Dninarjev zdaj ni več dobiti in si v najhujši sili pomagajo drug drugemu, kolikor je pač mogoče.

Za **sadjarstvo** višinska lega ni prikladna. Sadje tod slabo rodi. Okoli hiš imajo predvsem manj občutljive jablane — bobovce in voščenke, ter rjavke in tepke za mošt. Pri Štulcu, kjer je domačija nekoliko v zatišju, je že boljše. Kolikor pridelajo sadja, porabijo doma in ga posušijo za zimo, prodaje sadja praviloma ni. Na dveh domačijah imajo že skrinje za globoko zmrzovanje. Pri vsaki hiši tudi kuhajo žganje, če je dobra letina. Orehi, ki so dokaj občutljivi, večkrat odpovedo, kostanja tod ni.

Za **prodajo** imajo v glavnem živino, les in maslo. Živino prevzema KZ, les gozdno gospodarstvo. Potrebščine — špecerijo, gospodinjske potrebščine, orodje **kupujejo** v trgovini Loka, ki obratuje od l. 1967 v novi stavbi med Jemcem in župniščem in je odprta od 8^h do 15^h razen ponedeljka. V spodnjih prostorih ima KZ skladišče in vsak petek prodaja umetna gnojila. Za stavbo so začeli zbirati samoprispevke že takrat, ko so gradili cesto. Zasilno trgovino so uredili že tedaj na Jemčevem podu.

Elektriko imajo v Davči vse hiše. Električna luč je zasvetila l. 1960. Omrežje v vasi je dolgo 27 km, napeljali so ga z lastnimi sredstvi in svojim delom. Svojo elektriko imata Čenda in Zalar, v Podporeznu pa Majdlc, Podhočar, Plašajtar in Zgaga, le pri Rovtarju še uporabljajo petrolejke.



Janez Prezelj-Podgrivar, pobudnik za napredek Davče

Foto: Fr. Planina

Kmečko delo skušajo kar najbolj **mehanizirati**. Traktor imajo že Jurež, Pstinar in Podhočar, ročne kosilnice in motorne žage imajo vse kmetije. Ob košnji z vseh bregov brnijo motorji, vendar motorne kosilnice ne sežejo prav povsod, ker so senožeti ponekod preveč strme in valovite ali »grulaste«, kakor pravi Šoštarica.

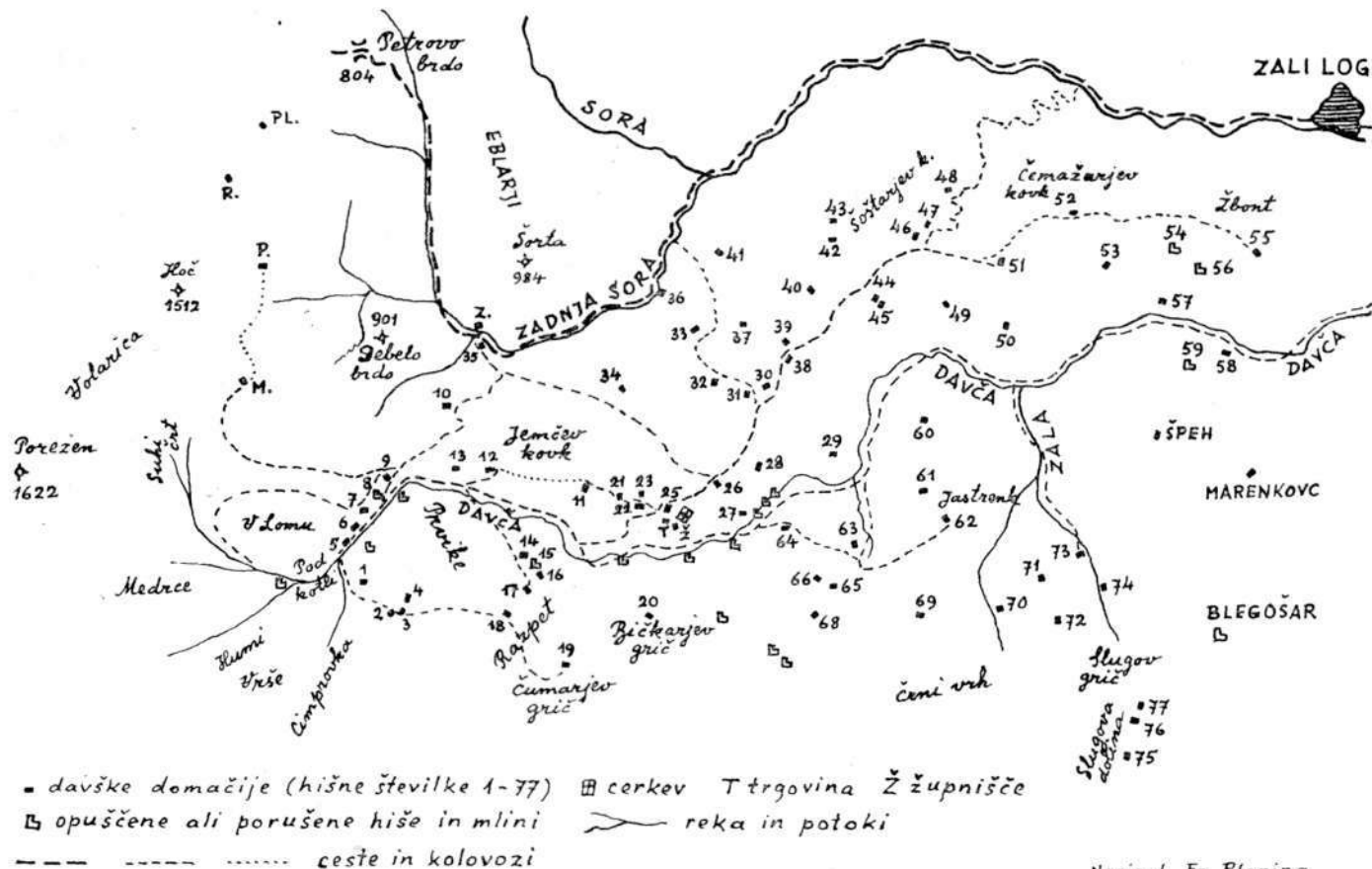
Tudi **gospodinjstvo** precej modernizirajo. Pralni stroj ima že večina hiš v Davči, v Podporeznu pa še nihče, ker imajo istosmerni električni tok. V mnogih hišah imajo lepe, sodobne kuhinje, marsikje tudi kopalnico in WC stranišče. Tudi avtomobilov je že nekaj (fičo, VW in Opel), ti so zdaj, ko imajo cesto v dolino, sila koristni. Ovira jih sneg, ki tod tako dolgo leži, in visoka zavarovalnina. Zato je več mopedov.

Obrti v Davči ni. Kovačev sin, ki se je izselil na Bled, prihaja od časa do časa domov, da podkuje konje. Upokojeni mizar opravi včasih kako mizarско delo. Ženske same zase šivajo, nekatere predejo volno za dom, nekaj je čip-karic, pri Jemcu je gostilna. Dva mala kmeta sta gozdna delavca. Pri Hrovatu imajo tovarnjak in se pečajo s prevozništvom lesa. Sicer pa so bili vsi zaposleni s kmetijstvom do letošnje pomladi, ko je industrija v Železnikih potrebovala več delovnih moči in začela prevažati Davčarje z dvema manjšima avtobusoma v tovarno. Julija 1971 se je vozilo 23 ljudi iz Davče na delo v Alples in 17 v Iskro, razen teh še 4 iz Novakov. Iz Podporezna pa hodita dve ženski v službo v dom onemoglih na Petrovem brdu. Med domačini je ohranjen spomin na žago za furnir, ki jo je imel neki Ljubljčan nad Kotlom. Baje je tja pribežal pred kugo. Žaga je prenehala okoli leta 1880.

Prometna povezanost Davče z dolino je bila še pred dobrim desetletjem zelo slaba. Od Šurka nad Zalim logom je šla strma, vijugasta kolovozna pot mimo Šoštarja in Pstote do Jemca, še slabše poti so vezale nekatere domačije Zgornje in Spodnje Davče z dolino Zadnje Sore, prav tako malo uporabni kolovozi so se vzpenjali čez južno sleme proti Novakom in Robidnici. Po dolini Davče, ki je zajedena po sredini davškega ozemlja izpod Porezna do Zalega loga in je naravna odvodnica obeh davških planotastih slemen, ni bilo poti, le les so ob veliki vodi spuščali po divji grapi. Tudi kmetije Podporezna so imele le vsaka svoj kolovoz k Zadnji Sori ali na Petrovo brdo. Tako ni čudno, da je bil to svet »bogu za hrbtom«, za Selško dolino brez kakega pomena in le malo znan, bolj navezan na cerkljansko stran, ki pa je sama precej odmaknjena od sveta.

Ceprav živijo po razloženih domačijah precej ločeno drug od drugega, so se vendar lotili gradnje skupne ceste po grapi in jo l. 1961 speljali do Jemca. Ta makadamska cesta je Davčo približala Selški dolini in ji prinesla novo življenje. Od nje so posamezniki zgradili odcepe do svojih domačij, do zdaj v skupni dolžini 33 km — po grapi do slapa Pod Kotlom, od tu k Vrhovcu, Zakovkarju in Jurežu, od Jemca do Podgrivarja, iz Podmejačevega loga do Mrovlja, od logarnice do Zverinca, ob Zali do Zalarja, iz Hlipove rupe do Hlipa, pod Bernadom do Žbontarja, od žage ob Zadnji Sori gre cesta mimo Štulca k Jurežu, od tam k Pstinarju in pod Porezen ter trasirana, a še ne utrjena k Majdlcu.

Vzdrževanje glavne ceste po grapi povzroča velike stroške, posebno zaradi šestih mostov, od katerih je samo »davški most« čez Soro betonski. Za 11 km



Skica Davče in Podporezna

Davča h. št.: 1 Jakobč, 2 Sebreljenc, 3 Stalc, 4 Pavlin, 5 Pri Slugu, 6 Pri Urhu, 7 Pstinar, 8 Biba, 9 Jurež, 10 Stule, 11 Pagon, 12 Zakovkar, 13 Crničar, 14 Močnik, 15 Močnikova bajta, 16 Vrhovcova bajta, 17 Vrhovec, 18 Podgojzdar, 19 Cumar, 20 Bičkar, 21 Pri Tomažu, 22 Sola, 23 Pri Kovaču, 24 Župnišče ali trgovina, 25 Pri Jemcu, 26 Močilar, 27 Pri Zverincu, 28 Zagar, 29 Na rovan, 30 Kurin, 31 Brelih, 32 Jakopov Frenč, 33 Varžet, 34 V dolini, 35 Rovtarjev Janko, 36 Pri Matiju, 37 Pri Klavžonu, 38 Pri Nacetu, 39 Pri Kristini, 40 Pri Pepetu, 41 Na tratah, 42 Zahrib, 43 Pri Luku, 44 Blažic, 45 V Bregu, 46 Soštar, 47 Soštarijeva bajta, 48 Pri Vrbanu, 49 Hlip, 50 Javor, 51 Podgrivar, 52 Čemazar, 53 Pri Spanu, 54 Pri Tinetu, 55 Na Zbontu, 56 Pod rovtom, 57 Pri Hrvatu, 58 Bernard, 59 Ročovec, 60 Bitenc, 61 Pogorišar, 62 Mrov-lja, 63 Košan, 64 Podmejač, 65 Jokelc, 66 Tuškov Tone, 67 Ivaniš ?, 68 Lovrič, 69 Cenda, 70 V grapi, 71 Pri Krivcu, 72 Sorčan, 73 Zalar, 74 Lajnar, 75 Klafir, 76 Slugov Janez, 77 Pri Marjanetu

Podporezen: Z Zgaga, M Majdic, P Podhočar, R Rovtar, Pl Plašajtar

dolgo cesto dobijo 8.800 N din in ne morejo niti cestarja plačevati, od časa do časa kaj popravijo posamezni posestniki. Odcep do svoje domačije oskrbuje vsak sam. L. 1970 so kupili snežni plug, tako da je bila glavna cesta zadnjo zimo 1970/71 že ves čas prevozna.

V načrtu je podaljšanje ceste od Vrhovca čez Razpet v Zgornje Novake, s čimer bo ustvarjena zanimiva povezava Selške doline s Cerknom in Idrijo, obenem tudi Bohinja prek Soriške planine, Sorice in Davče s Cerkljanskim in Posočjem. Govorijo tudi o gradnji gozdne ceste od Mrovlja do gozdov V grapi in od Košana do Jokelca.

Pred nekaj leti je Davča dobivala **poštne pošiljke** iz Železnikov, Sorice in Gorenje vasi v Poljanski dolini, zdaj jih dostavlja pošta iz Železnikov, le tri hiše v Slugovi dolini jih dobivajo iz Gorenje vasi. Med šolskim letom prevzemajo pošiljke šolarji pri Jemcu in jih odnašajo po domovih, v počitnicah pa posamezniki, ki se tam oglašajo. Zdaj ima Davča tudi **telefonsko zvezo**, naročnik je SZDL, ki ima sedež pri Jemcu (88 092). Do krajevnega urada in do zdravnika v Železnikih je iz središča Davče kakih 14 km.

Za **turizem** ima davška pokrajina dovolj naravnih privlačnosti. To so: hribovita pokrajina z gorskimi vrhovi Poreznom, Črnim vrhom in Blegošem v ozadju; naravna sprehajališča po senčnih gozdovih in sončnih senožetih s pisano floro; višinski, čisti zrak; ugodna klima (močno sončno sevanje in primerno hladne poletne noči, ki omogočajo krepilno spanje, dolgo trajajoča snežna odeja za smučanje); zdrava pitna voda; možnost gorskih izletov na imenovane vrhove s planinskimi kočami, ki so dosegljive po 2 do 3 urah hoje; lepi razgledi na bližnjo in daljno okolico od vsepovsod; slikoviti gorski potoki s skakavci in slapovi ter skalnati soteski Davče in Zale; možnost lova in ribolova; samotne hribovske kmetije z značilnimi stanovanjskimi in gospodarskimi poslopji in zemljiščem v celkih; predvsem pa tihe samote, blagodejni mir in pri-



Najbolj znana Davčarka gostilničarka Malka Jemec

Foto: Fr. Pianina

jazni, ustrežljivi ljudje, ki jim je tujec za sedaj še bolj gost kakor vir za zasluge. Kulturno zgodovinskih privlačnosti Davča nima veliko razen folklornih značilnosti v stavbah, opremi, orodju, kmečkem delu in navadah, skromnih spomenikih narodnoosvobodilnega boja in oltarne slike Štefana Šubica iz l. 1880 v cerkvi.

Zgodovina Davče poudarja predvsem čas naselitve in leta NOB. Ko se je Prešernova brigada jeseni 1943 vrnila z Dolenjskega v Davčo, je zavzela tamšno nemško postojanko in s tem ustvarila prvo osvobodeno ozemlje na Gorenjskem. Davča je ostala svobodna do konca vojne, tam so bili sedeži raznih vojaških in civilnih oblasti. Pri Španu so novembra 1943 ustanovili okrajno tehniko OF, pod Žbontarjem so decembra 1943 postavili divizijsko bolnišnico. Bolnišnice so bile tudi V grapi, v Jastrenku, pod Bregarjem in pod Javorjevim robom. L. 1944 je imel škofjeloški odred pod Žbontom ambulanto. Aprila 1944 je bila pri Podgrivarju konferenca Zveze slovenske mladine, na katero je prišlo okrog sto mladincev. Iz Ločnice so septembra 1944 premestili v Davčo tiskarno Trilof (tri leta OF). Prvi baraki blizu Podgrivarja, kjer so namestili tiskarno, je kmalu podrl zemeljski usad in so vse preselili k Španu. Tam so do osvoboditve natisnili nad sto različnih tiskov, med njimi bibliofilsko izdajo Prešernove Zdravljice, kar je najlepši izdelek partizarskih tiskarn. Zadnjo stvar so tiskali še 10. maja 1945. Kmalu za vhomom v sotesko Zale je stala že prej omenjena partizanska tehnika. Deske za barako tehnike so spuščali čez pečine Javorjevega roba, ker ceste po grapi Davče še ni bilo. Marca 1945 se je na davškem ozemlju in v okolici odigravala velika nemška ofenziva.

V Leskovški Davči živi v bajti št. 70, imenovani V grapi, žena Antonija Jensterle. Ta pripoveduje, kako je bilo pri njej vedno polno partizanov in ranjencev, ker so bile v grapi tri majhne bolnišnice, pri njej pa javka. Na reji je imela partizansko kravo, da je ranjencem dobavljala mleko. Pekla jim je tudi kruh, nekega dne je spekla 15 hlebov. Včasih je pod streho skrila partizane, če je prišla mimo nemška patrola. Tudi po drugih domačijah, npr. pri Podgrivarju, vedo mnogo zanimivega povedati o dogodkih med zadnjo vojno. Na žrtve spominjajo plošče z napisi (imena padlih Davčarjev na šoli in njihove slike na šolskem hodniku, grobišče borcev na pokopališču pri cerkvi, plošče nad Podmejačem, v Zaprviču, pod Štalcem itd.).

Po krepkem razmahu avtomobilizma in zgraditvi ceste je Davča zadovoljivo povezana s kraji, od koder bi turisti prihajali v to mirno letovišče in uživali dobro, domačo postrežbo. Turistični rezervoar za Davčo so Škofja Loka, Kranj, Ljubljana. Zanimivo je, da so letos (1971) iz Beograda poprašali za nastanitev večjega števila letoviščarjev za vso poletno sezono, a Davča zaradi premajhnih kapacitet ni mogla ugoditi povpraševanju. Le nekaj parov je to leto letovalo v Davči. Mnogo pa je bilo izletnikov avtomobilistov, ki pridejo k Jemcu na želodec in čašo vina za malico, čudijo se lepi pokrajini in vedno več jih je, po njihovi zaslugi postaja Davča vedno bolj znana.

Davči manjka turistična nadgradnja, to je vse tisto, kar služi udobnosti turistov. Jemec ima dve sobi za turiste, registrirani sta s 3. kategorijo. V hiši sta WC in lepo opremljena kopalnica. Dve sobi imata tudi Jurež in Zakovkar, Pstinar pa oddaja sobo lovcem. Tudi pri nekaterih drugih hišah pripravljajo turistične sobe. Krajevno turistično društvo, ki ima za člane predvsem mlade kmečke gospodarje, se zelo trudi, da bi se v Davči razvil kmečki turizem. Nekaj članov si je pod vodstvom ing. Janeza Ahačiča ogledalo za turizem ure-

jene hribovske kmetije v Avstriji. Od žensk se jih je že 18 udeležilo tečajev v Škofji Loki, kjer jih poučijo o sprejemanju in oskrbovanju turistov ter pripravljanju in serviranju domače hrane.

Loška občina še ne daje Davčarjem investicijskih kreditov, ker ima v načrtu najprej turistično ureditev krajev okoli Starega vrha, kjer sta že zgrajeni sodobna cesta in žičnica. Pač pa Davčo s krediti podpirata KZ Škofja Loka in škofjeloški obrat gozdnega gospodarstva Kranj, ki se zaveda, da je treba okrepiti in modernizirati kmetijstvo v celoti, potem bosta možna napredno gozdarstvo in kmečki turizem. Zato sodeluje pri gradnji cest, daje posojila za moderniziranje živinoreje in za turistične investicije ter dovoljuje Davčarjem večji posek lesa. Ko bodo hlevi sodobno urejeni, krmljenje živine po zaslugi silosov manj odvisno od vremena, delo olajšano s stroji, posebno z organizirano skupno uporabo strojev in bodo otroci mlajših gospodarjev bolj odrasli, potem bodo možne večje investicije za turizem in bodo gospodinje imele kaj časa za ukvarjanje s kmečkim turizmom. Tedaj bo mogoče zgraditi tudi kak bazen z ogrevano vodo, kajti sedaj v Davči ni možnosti za kopanje, kar pa je gotovo želja večine turistov. Manjka tudi zračnih, pokritih prostorov, kjer bi se turisti zadrževali ob deževju. Najpravičnejše bi bilo, da bi najprej turistično razvili središče naselja, to je pri Jemcu, ki ima največ pogojev za kmečki turizem že izpolnjenih.

Turistična propaganda zaradi premajhnih nastanitvenih možnosti še ni smiselna, pač pa Davčo same po sebi propagirajo nizke penzijske cene (v letu 1971 dnevno 35 N din) ob dobri domači oskrbi, blagodejni mir, prijazni ljudje in lepa pokrajina. Domačinom pa skromni začetek turizma koristi s tem, da kljub nizkim cenam mimogrede kar dobro vnovčijo nekaj svojih pridelkov.

Socialne in kulturne razmere

Kmetje so zdravstveno zavarovani in plačujejo zavarovalnino po katastrskem dohodku. Po katastrskem dohodku so jim odmerjeni tudi davki, priznane pa so jim davčne olajšave, če sta dva družinska člana nezmožna za delo, če imajo tri ali več otrok, če investirajo 5000 N din ali več v turistične namene in če je bil gospodar borec NOV. Nimajo še starostnega zavarovanja. Vprašanja preužitkarjev, ki je v prejšnjih časih težilo marsikatero gospodarstvo, sedaj v Davči ni, ker vsi stari ljudje delajo, dokler pač morejo. Večina domačij je zavarovana za požar, več tudi za živino. Zdravstvena postaja z več zdravniki v Železnikih je zaradi ceste v pol ure dosegljiva. Žene večinoma ne rodijo več doma, temveč v porodnišnici v Kranju.

Od društev je bilo pred leti zelo delavno KUD Davča. Več tedanjih članov fantov in deklet so sedaj gospodarji in gospodinje in se pridno udeležujejo v turističnem društvu. To je l. 1970 prvič priredilo Dan teric. Prireditelj je bila brez vstopnine, obisk je bil precejšen. Dan teric nameravajo obdržati kot stalno prireditev vsako drugo nedeljo v septembru in uvesti vstopnino, ker imajo s tem precej stroškov. Krajevna zveza borcev je na ta dan l. 1971 razvila svoj prapor. Množična organizacija je SZDL. Davško ozemlje je torišče lovske družine Sorica.

Vaščani se precej udeležujejo šolskih prireditev. Davška šola je bila ustanovljena menda l. 1896 (kronike ni!) Spočetka je imela prostor v Jemčevi bajti,



Slugova dolina, zgornja hiša Pri Marjanetu, spodnja Slugovega Janeza

Foto: Fr. Planina

potem v župnišču, imela je en oddelek. L. 1953 so končali z zidavo novega šolskega poslopja, ki stoji v prisojnim bregu nad cesto k Jemcu in je največje poslopje v Davči. Na šoli delata dve učiteljici in učita za prva dva in za dva ali tri višje razrede. Šola je nepopolna osemletka, podružnica šole v Železnikih. Učencev je 37 do 48, vsako leto se vpiše 8 ali 9 novih. Pozimi prihaja mnogo učencev na smučeh, nekateri uro in pol daleč, vendar le redko izostanejo. V pritličju stavbe je dvorana, ki jo uporabljajo tudi za zборе volivcev in predavanja. Pred leti je KUD Davča prirejalo v njej dramske predstave. V šoli je tudi knjižnica nekdanjega KUD.

Zadnja tri leta je Davča župnija, prej je bila ekspozitura. Upravlja jo župnik iz Sorice. Po rapalski pogodbi je del ekspoziture prešel iz goriške nadškofije in župnije Novaki v administracijo ljubljanske nadškofije in župnije Sorica, tri hiše Leskovške Davče pa spadajo v župnijo Leskovo. Med zadnjo vojno je bilo župnišče porušeno, v zadnjih letih so sezidali novo, to pa stoji sedaj prazno, dokler prihaja župnik iz Sorice; začasno bi ga mogli uporabljati v turistične namene.

Skoraj vsaka hiša je naročena na kak časopis (Kmečki glas, Glas, Nedeljski dnevnik, Družina, Ognjišče, Tovariš, Naša žena, Delo, TV 15, Avto, Narodna obramba). Pošta jih dostavlja k Jemcu. Poleti, ko jih ne prevzemajo šolarji in ni časa za branje, ležijo več dni pri Jemcu, pozimi pa jih vneto berejo. Vse domačije imajo Mohorjeve knjige, povsod tudi radio, ki je v takem odmaknjem kraju že prava življenjska potreba. Tudi televizorjev je že veliko, predvsem po manjših domačijah. Kar preseneti te, ko vidiš na bajti gozdnega delavca TV anteno.

Viri

Blaznik P.: Kolonizacija Selške doline, Leon. dr., Lj. 1928. — Freyer H.: Alphabetisches Verzeichniss des Herzogthums Krain, Lj. 1846 — Gospodinjski listi KU Železniki in KU Gorenja vas. — Ilešič S.: Skofjeloško hribovje, Geogr. vestnik XIV, Lj.

1938. — Imenik krajev vojvodine kranjske, Lj. 1874. — Izkaz franciscejskega katastra za l. 1825, DAS. — Izpisek izkaza iz cenilnega operata za l. 1841, DAS. — Krajevni leksikon dravske banovine, Lj. 1937. — Krajevni leksikon LRS, Lj. 1954. — Krajevni leksikon Slovenije, I. knjiga, DZS, Lj. 1968. — Lotrič T.: Škofjeloški odred, Knjižnica NOV in POS, Lj. 1971. — Planina F.: Poljanska in Selška dolina, MK, Lj. 1962. — Pomniki naše revolucije, MK, Lj. 1961. — Posestni listi geodetske uprave Škofja Loka.

Ustni podatki oseb:

Ahačič ing. Janez, šef gozdnega obrata Šk. Loka. — Bevk Frančiška, učiteljica, Davča 22. — Bevk Valentin-Mrovlja, Davča 62. — Frelj Alojz-Sebreljenc, Davča 2. — Frelj Valentin-Podhočar, Podporezen 5. — Hudolin Peter-Stalc, Davča 3. — Jemec Alojzij, Davča 25. — Jemec Amalija, Davča 25. — Jensterle Antonija-Graparica, Davča 70. — Jensterle Jakob-Podmejač, Davča 64. — Karlin Marija, učiteljica, Škofja Loka. — Kejžar Marija-Krivčevka, Davča 71. — Kejžar Mihael-Sorčan, Davča 72. — Koder Alojz-Štulec, Davča 10. — Peternelj Franc-Jurež, Davča 9. — Peternelj Milan-Zakovkar, Davča 12. — Peternelj Stanislav-Pstinar, Davča 7. — Prezelj Aleksander-Majdlc, Podporezen 6. — Prezelj Janez-Podgrivar, Davča 51. — Prezelj Marija-Šoštarica, Davča 46. — Purgar Albert-Pagon, Davča 11. — Ramovš dr. Anton, Ljubljana — Torkar Jožef-Zalar, Davča 73.

Résumé

DAVČA ET PODPOREZEN

(Tableau économique et géographique)

L'écrit présente deux villages montagnards dans la partie occidentale de la commune de Škofja Loka, composés de fermes solitaires disposées loin l'une de l'autre sous Porezen, sur la hauteur de 800 à 1100 m au-dessus de la mer. Quant au paysage, c'est un plateau où le ruisseau Davča avait taillé une vallée étroite en le partageant en deux versants. L'écrit énumère les éléments typiques de la composition géologique, du climat, de la flore et de la faune. Dans 80 ans, la population a diminué presque à moitié. Les familles sont moins nombreuses, beaucoup de jeunes ont quitté leurs maisons. En moyenne, un homme et une femme travaillent sur les fermes, tandis que une femme seule travaille dans la plus grande partie des domaines plus petits. A peu près 40 hommes vont travailler dans l'usine à Zelezniki, éloignée de 14 km. Ce sont l'élevage du bétail et la culture des forêts qui dominent dans l'économie. Bien que les forêts occupent une surface toujours plus grande, les revenus principaux proviennent de l'élevage du bétail qui se modernise petit à petit. Les jeunes fermiers essayent d'introduire le tourisme de la campagne pour lequel ce pays a des conditions naturelles favorables. Le niveau culturel de la population est satisfaisant.